

УДК: 342.156+342.41

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2022.152-153.8>

І. Патриляк, д-р іст. наук, проф.

e-mail: ivan_patr@knu.ua

ORCID ID: 0000-0002-4534-4654

Web of Science ResearcherID C-2749-2019

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

В. Шамрай, д-р юр. наук, доц.

e-mail: vvshamrai@knu.ua

ORCID ID: 0000-0001-8090-7523

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1917–1920)

Розкрито основні засади й особливості формування вищих представницьких органів у період відновлення української державності (1917–1920). Методологія дослідження спиралася на принципи історизму, системності, науковості, авторської об'єктивності, а також загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) і спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методи. Досліджено спроби утворення вищих представницьких органів відповідно до демократичних засад і на підставі вільного, таємного голосування громадян, що мало закласти фундамент виборчого права в Україні в період відновлення незалежної держави (1917–1920). Найвагомішим з огляду на стратегічні завдання Центральної Ради у сфері державного будівництва став прийнятий нею закон "Про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки". Це був найбільший за обсягом закон, ухвалений Центральною Радою, 183 статті якого детально регламентували порядок організації і проведення виборів. Після оголошення П. Скоропадським себе Гетьманом всієї України було обіцяно найближчим часом видання закону, що має установити новий порядок виборів до українського парламенту. Однак за весь час правління П. Скоропадського такий закон не було прийнято. Законом "Про Державну народну раду Української Народної Республіки", який прийнято вже за часів Директорії, закріплювалося, що члени Державної народної ради є представниками громадян Української Держави і термін їхніх повноважень триває до формування парламенту України, однак не більше року. Згідно з ним парламент Української Народної Республіки – Державна Рада – має бути однопалатним органом, що обирається б на основі загального, як для чоловіків, так і жінок, рівного, безпосереднього, таємного голосування на засадах пропорційності. До скликання парламенту законодавча влада мала належати Державному Союму (передпарламенту), склад і спосіб формування якого має визначатися окремим законом. Однак через захоплення України більшовиками втілити такі документи в життя не вдалося. Проте фундаментальне значення цих документів щодо формування засад українського виборчого законодавства не втрачає актуальності.

Ключові слова: Центральна Рада, УНР, парламент УНР, виборче законодавство, Конституція УНР.

Постановка проблеми. Дослідженню ролі Центральної Ради, періоду Гетьманату та Директорії у 1917–1920 рр. у процесі становлення та відновлення української державності приділено достатньо уваги з боку науковців та інших авторів. Також досліджено значення цієї доби та прийнятих у цей період документів для розбудови конституційно-правового спадку українського конституціоналізму. Однак залишається недостатньо дослідженою сфера становлення виборчого законодавства того періоду і порядку формування виборчих органів влади, які заклали основу сучасного виборчого законодавства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми вітчизняного конституціоналізму доби Української Народної Республіки зверталися фахівці з історії, історії держави і права та конституційного права П. П. Гай-Нижник, В. Д. Гончаренко, В. С. Журавський, В. М. Єрмолаєв, С. Г. Кащенко, Д. В. Ковальов, А. І. Козаченко, В. П. Колісник, Д. Кондратюк, О. Л. Копиленко, В. В. Кравченко, А. Р. Крусян, О. М. Мироненко, А. М. Пижик, А. Б. Пономаренко, В. О. Рум'янцев, І. Є. Словська, Ю. А. Слюсаренко, В. Солдатенко, М. В. Томенко, С. В. Шевчук, Д. Яневський та ін.

Метою статті є аналіз та виділення особливостей зародження і становлення виборчих принципів у період відновлення української державності, які мали демократичний і новаторський характер. Основні засади прийнятих у цей період документів залишаються актуальними понині й були використані за сучасного українського державотворення, зокрема у чинному законодавстві України.

Виклад основного матеріалу. Лютнева революція в Росії 1917 р. створила сприятливі умови для

національно-визвольного руху пригноблених народів Російської імперії. Цей процес торкнувся і національних сил в Україні, які розпочали активну боротьбу за відродження української держави, що тривала протягом трьох років із 1917 до 1920 р.

Уже в перші дні національно-демократичної революції згуртувалися національно-патріотичні сили в Україні, що сприяло утворенню 3 березня 1917 р. Української Центральної Ради (далі – УЦР) – загальноукраїнського громадсько-політичного центру, покликаного очолити масовий народний рух за відновлення української державності. Із часом Рада мала скликати український парламент і створити інші органи державної влади, а до цього, згідно з рішенням Національного конгресу від 5 травня 1917 р., вона сама мала розвиватися як національний парламент.

Формування Української Центральної Ради не було однорідним. 8 квітня 1917 р. її голова М. Грушевський запропонував таку формулу виборів до складу Ради: від губерній Київської, Волинської, Полтавської, Катеринославської, Харківської, Херсонської – по 4 особи, від губерній Чернігівської і Таврійської, Кубані та Холмщини – по 3, від губерній, де українці становлять меншість населення, – по 1; від Харкова, Одеси, Катеринослава, Петрограда, Москви – по 2; щодо українських партій: від автономістів-федералістів і соціалістів-федералістів – 5; від соціал-демократів – 4; від радикалів-демократів та соціалістів-революціонерів – по 3; від самостійників – 1 [9, с. 10].

Цей підхід до формування УЦР переважно був додержаний. Зокрема, близько половини її членів (60 осіб) обиралися за територіальним принципом від губерній та великих українських громад за межами України. 20 місць

© Патриляк І., Шамрай В., 2022

відводилося київським громадським, військовим, професійним та науково-освітнім організаціям. По 2 місяця отримали Катеринослав, Харків, Одеса, Москва та Петроград. По 5 мандатів виділялося робітничим, селянським, студентським і кооперативним організаціям, що обирали своїх делегатів на з'їздах. Мали своїх представників у Раді і політичні партії: Союз автономістів-федералістів – 5 осіб, соціал-демократична партія – 4, радикально-демократична – 3, соціалісти-революціонери – 3, самостійники – 1 [6, с. 112]. Згодом члени Центральної Ради ще обиралися на професійних з'їздах, зборах українських земляцтв, громадських організацій, партій і союзів, а також кооптувалися самою Радою. Її склад поповнювався й незначним представництвом національних меншин.

Персональний склад Центральної Ради складався із 643 осіб. Окрім українців, до неї входили представники інших національностей. Українці становили 75 %, інше – представники національних меншин, але не всі вони скористалися цим правом і надіслали до Ради своїх представників. Це було мудрим кроком для об'єднання та досягнення консенсусу в багатьох питаннях. Грушевський розумів, що для досягнення більш ефективною та авторитетною влади потрібно уникати мононаціонального орієнтира [4, с. 131]. Такий підхід мав на меті забезпечити максимальну підтримку населення і консолідацію всіх політичних і громадських сил, створити підґрунтя для становлення основних засад виборчої доктрини та виборчого законодавства.

Зростало в Центральній Раді і представництво жінок. Таким чином, як зазначається в літературі, Українська Центральна Рада репрезентувала майже всі верстви населення країни, стала легітимним вищим представницьким органом, центром українського політичного життя. Зріс її авторитет як верховного органу [6, с. 112–114].

Ураховуючи важливість для новоствореної держави забезпечити свою легітимність, Центральна Рада мала забезпечити обрання нового парламенту. Передумовою такого рішення став закон, що передбачав обрання Установчих зборів УНР. Цей закон обґрунтував порядок підготовки та проведення виборів. Закон, хоч і приймався у два етапи, однак був достатньо виваженим і змістовним. У всіх 183 статтях доволі детально було визначено принципи проведення виборів, виборчі округи, відповідальні органи тощо. Ключовими особливостями цього закону були такі положення: право голосувати отримували громадяни, що досягли 20 років; головну контролюючу установу обирали 16 осіб (на кшталт сучасної Центральної виборчої комісії); проголошувалося загальне, пряме, рівне і таємне виборче право; було зазначено особливості проведення виборів в армії тощо.

Аналіз такого ґрунтового закону свідчить про його високий правовий рівень і відповідність навіть до сучасних виборчих стандартів. Згідно із цим законом парламент мав розпочати роботу 9 січня 1918 р. Військові дії не дозволили провести Установчі збори. Однак у деяких округах вибори таки відбулися [7, с. 59–60]. Незважаючи на складні умови та значний спротив, Українською Центральною Радою було закладено фундамент розбудови та становлення української державності.

Події 29 квітня 1918 р., коли стався державний переворот, завадили реалізації цього плану. Вони також не дали можливості набути чинності схваленому того дня основному закону республіки – Статуту про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (Конституції УНР), у якому, поряд з іншим, закріп-

лювалися основні засади формування органів державної влади, зокрема й вищих представницьких – Всенародних зборів Української Народної Республіки. У Статуті зазначалося, що Всенародні збори обираються загальним, рівним, безпосереднім, таємним і пропорційним голосуванням усіх, хто користується громадянськими і політичними правами в Україні. Ст. 21 Статуту уточнювала, що активне і пасивне право участі у виборах, як до законодавчих органів УНР, так і до всіх виборних органів місцевого і громадського самоврядування, мають усі громадяни УНР, якщо їм до дня виконання виборчого акту виповниться двадцять років. Виняток становили особи, визнані законом божевільними, що перебували під опікою. Які кримінальні злочини позбавляють виборчого права, мали вирішувати Всенародні збори законодавчим порядком. Жодних інших обмежень виборчого права не встановлювалося.

Конституція Української Народної Республіки 1918 р. закріплювала статус України як парламентської республіки. Цим положенням утверджувався принцип верховенства парламенту серед інших органів державної влади [18, с. 6].

Вибори до українського парламенту згідно з основним законом мали впорядковуватися так, щоб один депутат обирався приблизно від 100 тис. населення і на виборах ніхто не мав другого голосу. Депутатом міг бути обраний кожний, хто не обмежений у правах, громадянин УНР, якому виповнилося 20 років. Депутати до Всенародних зборів мали обиратися на три роки. Після спливу трьох років із дня виборів вони втрачали мандати, якщо до цього Збори не були розпущені й заступлені новими дочасно (в останньому випадку це могло відбутися рішенням самого парламенту, а також волею народу, виявленою не менш як трьома мільйонами виборців у письмових заявах, переданих через громади в суд, який, після перевірки правомірності, мав повідомляти про це домаганням Всенародним зборам).

Є думка, що в Конституції УНР було запозичено позицію з документа "Пакт і Конституція законів та вольностей Війська Запорозького", написаного і прийнятого Пилипом Орликом 5 квітня 1710 р., у якому вперше було закріплено ідею поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову [24, с. 52].

Згідно з Конституцією УНР органом, що виконував контролюючі функції і мав повноваження щодо перевірки легітимності виборів, був Суд УНР, який, прийнявши відповідне рішення, направляв його до парламенту. Останній, у свою чергу, міг на підставі судового рішення визнати вибори неправомірними та скасувати їх. У такому випадку парламент мав призначати нові вибори [19, с. 42–43].

За Конституцією УНР парламент мав право змінити кожного міністра за власною ініціативою. До того ж міністри могли бути призначені за фракційною квотою і бути незалежними від голови уряду. Існування такої структури взаємовідносин між парламентом та урядом і всередині уряду, особливо надання права Всенародним зборам оголошувати вотум недовіри як уряду загалом, так і окремим міністрам, піддається критиці з боку дослідників Конституції УНР [22, с. 50].

Недоліком Конституції УНР була також відсутність належного розмежування компетенцій між центральними та місцевими органами влади. Ст. 5 Конституції УНР, хоч і закріплювала за місцевими органами право на самоврядування, однак деталізація була відсутня, що ускладнювало процес його реалізації на практиці [13, с. 48].

Вагомим здобутком Конституції УНР було декларування у другому розділі "Прав громадян України", що на той час було досить прогресивним. Більшість сучасних конституцій європейських і світових держав містять розділ, який підтверджує особливу увагу до охорони та забезпечення прав і свобод людини. Однак така тенденція набула поширення після утворення Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. та прийняття Загальної декларації прав людини у 1948 р. Отже, це насправді було великим досягненням Конституції УНР і враховувалося при прийнятті Конституції України в 1996 р.

Незважаючи на деякі закиди критиків щодо порушення УНР прав національних меншин, Конституція УНР містила положення, що давали можливість розвитку таких спільнот, зокрема ст. 69–78. Посилюючи попередню думку щодо захисту прав національних меншин, варто зазначити, що ці меншини мали право на утворення національних автономій, що є аргументованою відповіддю усім критикам.

Швидше за все діячі Центральної Ради при закріпленні в Конституції пропорційної системи виборів до Всенародних зборів виходили з досвіду виборів до Державної Думи Російської імперії та Всеросійських установчих зборів. Зараз важко спрогнозувати, наскільки ефективним була б робота парламенту при запровадженні іншої виборчої системи в умовах, коли український парламентаризм змушений був розвиватися у вирі революції та боротьби за незалежність молодого держави [8, с. 14].

Перехід верховної влади 29 квітня 1918 р. до гетьмана Павла Скоропадського, скасування в Україні республіки та проголошення Української Держави відбулося на зборах, підготовлених за активної участі Української партії хліборобів-демократів та Союзу земельних власників. На цих зборах було прийнято і Маніфест, який проголошував П. Скоропадського Гетьманом України, а управління державою мало здійснюватися через кабінет міністрів. Центральна і Мала Рада були розпущені, а всі міністри звільнені. Такий порядок мав діяти до прийняття відповідних законів.

Було обіцяно визначити окремим законом порядок обрання нового парламенту, який, на жаль, так і не був прийнятий за весь час правління П. Скоропадського [9, с. 82]. Нічого не говорилося про вибори до Сойму, як і про сам український парламент, у схваленому законі про тимчасовий державний устрій України. Тільки в проекті гетьманської конституції говорилося про парламент (Сойм), який мав складатися із двох палат.

Державна Рада була, за проектом Скоропадського, вищою палатою, яка складалась із 150 представників, 50 з яких призначалися Гетьманом довічно. Інші обиралися на шість років. Депутати ж нижньої палати – Ради депутатів – обиралися на чотири роки. Депутатська робота була оплачувана та виконувалась на професійній основі [6, с. 165].

У жовтні 1918 р. Скоропадський звертався до уряду з листом про необхідність підготовки законопроекту про формування парламенту [7, с. 71]. Однак на той час політика П. Скоропадського вже викликала спротив значної частини українського населення. На початку серпня на основі низки опозиційних до влади партій і громадських організацій формується Український Національний Союз, головною метою якого проголошується "утворення міцної самостійної Української Держави; боротьба за законну владу на Україні, відповідальну перед парламентом; боротьба за демократичний

виборчий закон у всі установи (за "п'ятичленною" формулою); оборона прав українського народу та Української Держави в міжнародній сфері" [9, с. 19].

14 листопада 1918 р. на таємній нараді Українського Національного Союзу було обрано Директорію, під проводом якої вже 16 листопада в Білій Церкві розпочалося антигетьманське повстання, яке охопило значну частину території України і мало наслідком відречення в першій половині грудня 1918 р. Павла Скоропадського від влади.

14 грудня війська Директорії увійшли в Київ, а 22 січня 1919 р. її легітимність була підтверджена Трудовим конгресом народів України, що виконував роль передпарламенту об'єднаної України. Вибори до Конгресу проводилися згідно зі спеціальною "Інструкцією про вибори до Конгресу трудового народу України", схваленою Директорією 5 січня 1919 р., по куріях (від робітників, селян, інтелігентів), загальною кількістю 528 осіб. Виборче право наставало у громадян, які досягли 21-річного віку. Обмежені у виборчому праві були військові. Усього до Конгресу мало бути обрано 593 члени відповідно до встановлених інструкцією Директорії квот від регіонів та виборчих курій (після акту злуки Західноукраїнської Народної Республіки та Української Народної Республіки Трудовий конгрес народів України виділив ще 65 місць для представників Галичини, Буковини та Угорщини) [9, с. 19].

22 січня 1919 р. злуку Західноукраїнської Народної Республіки та Української Народної Республіки було урочисто проголошено на Софійській площі в Києві, і це спонукало Трудовий конгрес народів України виділити 65 місць для представників Галичини, Буковини та Угорщини [2, с. 165–184].

Що ж до Української Народної Республіки, то вона функціонувала дещо триваліший час. Проте протягом цього часу положення Універсалу Трудового конгресу України від 28 січня 1919 р., що мали підготувати закон, який би встановив порядок обрання парламенту, не були реалізовані [9, с. 110]. Хоча необхідно згадати, що в серпні 1919 р. були спроби доручення урядом міністерству закордонних справ підготувати виборчий кодекс. Можливо, це викликає певне здивування, що саме це міністерство мало готувати нетиповий для себе документ. Утім, враховуючи обставини та умови, у яких існувала УНР, таке рішення зрозуміле.

Декларація, прийнята урядом 2 червня 1920 р., проголошувала необхідність обрання парламенту на умовах рівного, прямого, таємного і пропорційного виборчого права [6, с. 171–172]. Створена урядова комісія розробила низку проектів законів, що сприяли процесу державотворення. Зокрема, за її поданням було підготовлено і 12 листопада 1920 р. схвалено Радою народних міністрів Закон "Про Державну народну раду Української Народної Республіки", у якому закріплювалося, що до скликання парламенту УНР законодавча влада в республіці належить Державній народній раді, яка тимчасово стає органом народного представництва. Порядок виборів до цього органу мав установлюватись окремим законом. Персональний склад мав налічувати 161 депутата від різних установ, громадських організацій і політичних партій. При цьому жодна партія не могла здобути не лише абсолютної більшості, але й навіть понад 1/8 частину мандатів. Це передбачалося свідомо для визначення такого співвідношення політичних сил у представництві Державної народної ради, яке б гарантувало дотримання демократичних принципів і реальне досягнення політичного консенсусу у вищому органі дер-

жавної влади. У такому разі він і виступав би, на думку його авторів, як орган національної згоди.

Законом "Про Державну народну раду Української Народної Республіки" закріплювалося, що члени Державної народної ради виступають представниками громадян Української Держави і термін їхніх повноважень триватиме до сформування парламенту України, однак не більше року. Якщо ж через рік після скликання Ради не буде обрано парламент, то, як зазначалося в законі, для продовження законодавчої роботи мають бути призначені нові вибори членів Державної народної ради на таких самих умовах щодо терміну їхніх повноважень. Список членів Ради мав оголошуватися до загального відома в урядовому часопису [9, с. 117, 123].

Також 30 серпня 1920 р. окремою ухвалою Ради міністрів згідно з обіцянкою, даною С. Петлюрою на засіданні Ради народних міністрів 6 травня 1920 р., що скоро буде напрацьований і схвалений новий основний закон, створюється урядова комісія із 16 членів для розробки нової Конституції УНР. Цікаво, що комісія не відновила чинності Конституції УНР від 29 квітня 1918 р., а після гострих дебатів взяла за основу проєкт конституції, розроблений С. Бараном. Проєкт одержав назву "Основний державний закон Української Народної Республіки" і був, як зазначають окремі науковці, досить ґрунтовно і науково опрацьованим нормативним актом, який мав певну правову ідею і досконалість [6, с. 172; 12, с. 323]. Згідно з ним парламент Української Народної Республіки – Державна Рада – мав бути однопалатним органом, що обирався б на основі загального, як для чоловіків, так і для жінок, рівного, безпосереднього, таємного голосування на засадах пропорційності. До скликання парламенту законодавча влада мала належати Державному Союму (передпарламенту), склад і спосіб формування якого мав визначатися окремим законом. Хоча варто було, на наш погляд, у самому "Основному державному законі Української Народної Республіки" визначити кількісний склад Союму, засади його формування, що, у свою чергу, сприяло б чіткішому врегулюванню статусу цієї інституції.

Окрім цього проєкту Конституції УНР, мав місце інший, окремо напрацьований членом вищезазначеної урядової комісії проф. О. Ейхельманом. У ньому автор обстоював федеративну систему організації держави і двопалатний парламент, що мав складатися із Земсько-Державної Палати та Федерально-Державної Ради.

Верхня палата – Земсько-Державна Палата – мала формуватися із представників парламентів окремих суб'єктів федерації – земель (земських парламентів), які мали посилати до Палати не менше трьох представників (якщо ж кількість населення суб'єкта федерації становила більше ніж півтора мільйони, то земський парламент мав право призначити четвертого представника, а якщо більше двох з половиною мільйонів – то й п'ятого). Кожний із цих представників входив як повноправний член до складу Земсько-Державної Палати. Кандидатами у члени верхньої палати парламенту могли бути як депутати земських парламентів, так і інші особи, які користувалися виборчим правом до парламенту суб'єкта федерації, зокрема досягли не менше 35 років. Також половина з обраних кожним парламентом представників повинна була мати освітній ценз – закінчену освіту.

Передбачалося, що кожний земський парламент обирає своїх представників до Земсько-Державної Палати терміном на менш як на два роки, рахуючи цей термін від дня обрання в земському парламенті. В окремих

випадках регіональний законодавчий орган мав право призначити представника на більш тривалий термін, але не більше шести років.

Цікавою була пропозиція передбачити для кожного обраного до Земсько-Державної Палати представника дублера, який мав замінити представника, наприклад у випадку його виходу зі складу верхньої палати або коли представник перебував у відпустці, наданій йому земським парламентом, що його призначив.

Нижня палата парламенту – Федерально-Державна Рада – мала формуватися прямими виборами при таємному голосуванні за пропорційною системою. Виборчим правом наділявся кожний громадянин УНР, незаплямований судом, який досяг 25 років, мав повну дієздатність, певну роботу і жив на власні кошти. При цьому передбачалася плюральна система, і плюральні голоси надавалися громадянам залежно від їхнього віку, сімейного стану, освітнього цензу, громадського і державного стажу. Заборонялося надавати додаткові голоси на підставі майнового цензу. Максимум для одного виборця не мав перевищувати вісім голосів. Депутати Федерально-Державної Ради мали обиратися терміном на чотири роки, який розпочинався із дня першого засідання нового складу Ради.

За зазначеним проєктом Конституції ніхто не міг бути одночасно членом обох палат. Також передбачалося, що виборчі бюро для проведення виборів членів нижньої палати федерального законодавчого органу мали бути сформовані з таким розрахунком, щоб виборцеві не доводилося їхати до місця його знаходження в середньому більше 15 верст [9, с. 162]. Досить детально врегулювалися в цьому проєкті інші питання організації державної влади в Україні (порядок роботи палат парламенту, статус депутатів, організація діяльності уряду та голови держави, судових і місцевих органів влади тощо).

Висновки. За період з 1917 по 1920 р. Україна переживала складний і водночас визначальний період своєї історії та будівництва державності. Було розроблено значну кількість нормативних документів та рішень, що мають значення і сьогодні. Також було прийнято проєкт Конституції, який, на жаль, як і інші нормативні акти стосовно порядку формування вищих представницьких органів держави часів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, Західноукраїнської Народної Республіки не були втілені в життя. Ці фундаментальні документи, хоч і не були доскональними, однак, урахувавши обставини та зовнішні загрози, так і залишилися нереалізованими на практиці, а стали правовими пам'ятками українського державотворення. Загальнонаціональна спроба українського народу створити в той час власну незалежну, суверенну державу зазнала невдачі через прорахунки національних демократів, інші несприятливі для молоді України держави внутрішні й зовнішні чинники, що призвели до встановлення на північно-східній частині України влади більшовиків і, у підсумку, утворення УСРР та поширення радянської влади на більшу частину території України.

Хоча слід сказати, що низка правових актів (проєктів) часів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, Західноукраїнської Народної Республіки стосовно порядку формування вищих представницьких органів держави характеризується прогресивністю і високим рівнем правової культури, значним демократичним змістом, урахуванням передових виборчих технологій, напрацьованих на той час іншими розвинутими країнами. Для сучасного

процесу державотворення досвід і практика попередніх років має важливе значення. Українські розбудовники держави більше 100 років тому запроваджували прогресивні та новаторські положення. Це стосується забезпечення прав національних меншин при виборах до законодавчих органів тощо і набуває нового сенсу в час звинувачень нашої держави у недотриманні їхніх прав.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Місце і роль Конституції Української Народної Республіки 1918 р. в історії національного конституціоналізму / І. Бойко // Український часопис конституційного права. – 2017. – 3. – С. 67–76.
2. Бойко І. Західноукраїнська Народна Республіка та її місце в історії національного державотворення (до 100-річчя проголошення) / І. Бойко // Укр. журн. "Право України". – 2018. – 10. – С. 165–184. – doi :10.33498/louu-2018-10-164.
3. Гай-Нижник П. П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.) / П. П. Гай-Нижник. – К.: ЦеК, 2010. – 304 с.
4. Грушевський М. С. Споми́ни, Київ / М. С. Грушевський // Щомісячний літературно-художній та громадсько-політичний журнал Спілки письменників України та Київської письменницької організації. – К., 1989. – 10. – С. 122–158.
5. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: в 2 т. Т. 1 / Упорядк. В. Ф. Верстюк. – К.: Наук. думка, 1996. – 587 с.
6. Ермолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні: навч. посіб. / В. М. Ермолаєв. – Х.: Право, 2007. – С. 165.
7. Рогожин А. Й. Історія держави і права України: у 2 ч. Ч. 2 / А. Й. Рогожин. – К.: Ін Юре, 1996. – С. 59–60.
8. Ковальов Д. Політико-правові принципи конституційного ладу в Конституції Української Народної Республіки. Політичне життя / Д. Ковальов, А. Пономаренко. – 2018. – 4. – С. 11–16. – doi :10.31558/2519-2949.2018.4.2
9. Яневський Д. Б. Конституційні акти України. 1917–1920: невідомі конституції України / Д. Б. Яневський, В. І. Крюков. – К.: Філосо. і соц. думка, 1992. – 269 с.
10. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). (1918). Українська Центральна Рада [Електронний ресурс]. – К. – 32 с. – Режим доступу: http://file.oboz.ua/files/vf472225bc92562_2007102620370.doc
11. Копиленко О. Л. "Сто днів Центральної Ради" / О. Л. Копиленко. – К.: Вид-во "Україна", 1992. – 204 с.
12. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – К.: Видав. Дім "Ін Юре", 2007. – С. 323.
13. Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи сорокаліття. Історичні есе / І. Лисяк-Рудницький. Т. 2. – К., 1994. – С. 39–51.
14. Логвиненко І. А. Конституція Української Народної Республіки 1918 року: історія розробки, прийняття та оцінки в історіографії / І. А. Логвиненко // Право і безпека. – 2017. – 1. – С. 35–39.
15. Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр.: теоретико-методологічний аспект / О. М. Мироненко. – К., 2002. – С. 130.
16. Пижик А. Проект Конституції УНР 1917 р.: передумови появи, зміст, сучасні оцінки [Електронний ресурс] / А. Пижик, Ю. Слюсаренко // Київські історичні студії. – 2018. – № 2. – С. 73–80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Khs_2018_2_14. doi: 10.28925/2524-0757.2018.2.7380
17. Рум'янцев В. О. Конституція УНР 1918 р. Спроба розподілу влади / В. О. Рум'янцев // Вісн. Академії правових наук України. – 1998. – 1. – С. 83–88.
18. Скрипнюк О. В. Конституційні цінності: від теорії до практики. До 100-річчя Конституції Української Народної Республіки / О. В. Скрипнюк // Journal "ScienceRise: Juridical Science". – 2018. – № 4(6). – doi :10.15587/2523-4153.2018.153481
19. Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (Конституція УНР) / Упорядк. І. О. Кресіна; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – С. 42–43.
20. Стецюк Наталія. Конституція Української Народної Республіки 1918 року: теоретико-правова характеристика / Наталія Стецюк. – 2018. – С. 55–161.
21. Томенко Микола. Україна: історія Конституції / Микола Томенко. – К.: Генеза, 2015. – 144 с.

22. Чорний Д. М. Законодавча та виконавча влада в Конституції УНР: проблеми оцінки документа / Д. М. Чорний // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – № 906. – С. 47–53.

23. Яковлів А. Основи Конституції У.Н.Р. Розбудова держави / А. Яковлів. – 1992. – 5. – С. 21–26.

24. Ярош Д. В. Конституція Української Народної Республіки 1918 року про органи державної влади та управління України: історичний досвід і сучасність: універ. наук. записки / Д. В. Ярош. – 2005. – № 1–2(13–14). – С. 49–56.

References

1. Boiko, Ihor. (2017). Mistse i rol Konstytutsii Ukrainkoï Narodnoï Respubliky 1918 r. v istorii natsionalnoho konstytutsionalizmu. Ukrainyskyi chasopys konstytutsiinoho prava, (3), P. 67–76.
2. Boiko, Ihor. (2018) Zakhidnoukrainska Narodna Respublika ta yii mistse v istorii natsionalnoho derzhavotvorennia (do 100-richchia proholoshennia). Ukrainyskyi zhurnal "Pravo Ukrainy", 10, p. 165–184. doi:10.33498/louu-2018-10-164.
3. Hrushevskiyi, M.S. (1989) Spomyny, Kyiv: Shchomisiachnyi literaturno-khudozhnii ta hromadsko-politychnyi zhurnal Spilky pysmennykyv Ukrainy ta Kyivskoi pysmennytskoi orhanizatsii, Kyiv, (10), P. 122–158.
4. Verstiuk, V.F. (Uporiadn.). (1996) Ukrainka Tsentralna Rada: Dokumenty i materialy. (v 2 t. T.1), Kyiv: Nauk. dumka, 587 p.
5. Yermolaiev, V.M. (2007). Istoriia vyshchykh predstavnytskykh orhaniv vlady v Ukraini: Navch. posibnyk. Kharkiv: Pravo, P. 165.
6. Rohozhyn, A.Y. (1996). Istoriia derzhavy i prava Ukrainy. (U 2 ch. Ch.2., pp. 59–60). Kyiv: In Yure.
7. Kovalov, D., &Ponomarenko, A. (2018). Polityko-pravovi pryntsypp konstytutsiinoho ladu v Konstytutsii Ukrainkoï Narodnoï Respubliky. Politychne zhyttia, 4. P.11–16. doi:10.31558/2519-2949.2018.4.2
8. Yanevskiy, D. B., & Kriukov, V. I. (1992). Konstytutsiini akty Ukrainy. 1917–1920: nevidomi konstytutsii Ukrainy, Kyiv: Filos. i sots. dumka, 269 p.
9. Konstytutsiia Ukrainkoï Narodnoï Respubliky (Statut pro derzhavnyi ustrii, prava i vilnosti UNR). (1918). Ukrainka Tsentralna Rada. Kyiv, 32 p. Retrieved from http://file.oboz.ua/files/vf472225bc92562_2007102620370.doc
10. Kopylenko, O. L. (1992). "Sto dniv" Tsentralnoi Rady". – Kyiv: Vydavnytstvo "Ukraina", 204 p.
11. Kulchytskyi, V.S., & Tyshchik, B.Y. (2007). Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: Pidruchn. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv: Vydavnychi Dim "In Yure", P. 323.
12. Lysiak-Rudnytskyi, Ivan. (1994). Ukrainka revoliutsiia z perspektyvy sorokalittia. Istorychni ese. T. 2. Kyiv, 1994. S. 39–51. : U 2 t. – K., 1994. – T. 2. – P. 48.
13. Lohvynenko, I.A. (2017). Konstytutsiia Ukrainkoï Narodnoï Respubliky 1918 roku: istoriia rozrobky, pryiniattia ta otsinky v istoriohrafii, Pravo i bezpeka, (1), pp. 35–39.
14. Myronenko, O.M. (2002) Vytoky ukrainskoho revoliutsiinoho konstytutsionalizmu 1917–1920 rr.: teoretyko-metodolohichni aspekt. Kyiv, 2002. p. 130.
15. Pyzhik A., & Sliusarenko Yu. (2018). Proekt Konstytutsii UNR 1917 r.: peredumovy poiavy, zmist, suchasni otsinky. Kyivski istorychni studii, 2018, № 2, P. 73–80. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Khs_2018_2_14. doi: 10.28925/2524-0757.2018.2.7380.
16. Rum'iantsev, V.O. (1998). Konstytutsiia UNR 1918 r. sprobа rozpodilu vlady. Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy, (1), P. 83–88.
17. Skrypniuk O. V. (2018). Konstytutsiini tsinnosti: vid teorii do praktyky. Do 100-richchia Konstytutsii Ukrainkoï Narodnoï Respubliky. Journal "ScienceRise: Juridical Science". №4(6)2018 P. 4–8. doi: 10.15587/2523-4153.2018.153481.
18. Kresina, I.O. (Uporiadn.). (2006). Shemshuchenko Yu.S. (vidp. red.). Statut pro derzhavnyi ustrii, prava i volnosti Ukrainkoï Narodnoï Respubliky (Konstytutsiia UNR), Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, P. 42–43.
19. Stetsiuk Nataliia. (2018). Konstytutsiia Ukrainkoï Narodnoï Respubliky 1918 roku6 teoretyko-pravova kharakterystyka. P. 155–161.
20. Tomenko Mykola. (2015). Ukraina: istoriia Konstytutsii, Kyiv: Heneza, 144 p.
21. Chorny D. M. (2010). Zakonodavcha ta vykonavcha vlada v Konstytutsii UNR: problemy otsinky dokumenta. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina, № 906, P. 47–53.
22. Yakovliv A. (1992). Osnovy Konstytutsii U.N.R. Rozbudova derzhavy. 5. P. 21–26.
23. Yarosh D. V. (2005). Konstytutsiia Ukrainkoï Narodnoï Respubliky 1918 roku pro orhany derzhavnoi vlady ta upravlinnia Ukrainy: istorychni dosvid i suchasnist. Universytetski naukovy zapysky, № 1–2 (13–14). P. 49–56.

Надійшла до редколегії 19.01.22

I. Patryliak, Dr of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

V. Shamrai, Dr of Law, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE DEVELOPMENT OF ELECTORAL LEGISLATION OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC (1917–1920)

The purpose of the study is to reveal the main principles and features of the formation of higher representative bodies during the period of restoration of Ukrainian statehood (1917–1920). The research methodology is based on the principles of historicism, systematicity, scientificity, authorial objectivity, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic) methods. The scientific novelty lies in the fact that for the first time the attempts to form higher representative bodies in accordance with democratic principles and on the basis of free, secret voting of citizens, which was supposed to lay the foundation for the formation of suffrage in Ukraine during the period of restoration of an independent state (1917–1920), were investigated. Conclusions. The law "On Elections to the Constituent Assembly of the Ukrainian People's Republic" adopted by it became the most important in view of the strategic tasks of the Central Rada in the field of state building. It was the largest law passed by the Central Rada, 183 articles of which detailed the procedure for organizing and conducting elections. After P. Skoropadsky announced himself as Hetman of all Ukraine, it was promised that a law would be issued in the near future, which was supposed to establish a new procedure for elections to the Ukrainian Parliament. However, such a law was not adopted during the entire period of P. Skoropadsky's reign. The Law "On the State People's Council of the Ukrainian People's Republic", which was adopted already during the time of the Directory, established that the members of the State People's Council act as representatives of the citizens of the Ukrainian State and their term of office was to last until the formation of the Parliament of Ukraine, but not more than one year. According to it, the parliament of the Ukrainian People's Republic – the State Council – was supposed to be a unicameral body elected on the basis of universal, equal, direct, secret voting for both men and women on the basis of proportionality. Before the convocation of the parliament, the legislative power was supposed to belong to the State Diet (pre-parliament), the composition and method of formation of which was to be determined by a separate law. However, due to the seizure of Ukraine by the Bolsheviks, it was not possible to put such documents into practice. But the fundamental importance of these documents regarding the formation of the electoral foundations of the Ukrainian electoral legislation does not lose its relevance.

Keywords: Central Rada, UNR, parliament of the UNR, election legislation, Constitution of the UNR.